

Valgkamp på 1980 tallet. Gunnar Berge på torget i Mandal. Foto: Privat

1970-årene med reformer over evne

GUNNAR BERGE

Så kom Willoch og høyrebølgen.

Boligpolitikken må ses i sammenheng med hva som ellers skjer i samfunnet. En politikk som sikrer arbeid, inntekt og høy verdiskaping er også det beste bidraget til en god boligpolitikk. En dramatisk illustrasjon på dette har vi fått i Spania de senere år. Hundretusener av nye boliger står tomme. De mange unge – uten et sted å bo – flytter ikke inn. De har ikke arbeid og er dermed uten evne til å betale hva det koster. Enda verre er det at de også mangler tro på framtida.

Da det ble besluttet å bygge ut Snøhvit-feltet, fikk det umiddelbart innvirkning på boligpolitikken i Hammerfest. Etter stillstand i mange år skjøt boligbyggingen fart. Eldre hus ble satt i stand. Husmaling var det produktet som økte mest i salg.

Gassanlegget på Melkøya var ikke et boligprosjekt. Likevel ble det i sin virkning det mest betydningsfulle som har skjedd på boligområdet etter at byen ble gjenoppbygd etter krigen.

Da Willoch-regjeringen overtok høsten 1981, var det en del av den konservative bølgen som slo inn over hele den vestlige verden. Sosialdemokratiet, og de verdier som politikken var tuftet på i hele gjenoppbyggingsfasen etter krigen, kom i miskreditt. Det gikk langt inn i våre egne rekker.

Da vi i stortingsvalgkampen 1981 reiste rundt på arbeidsplassene for å søke støtte, var responsen lunken. Påfallende mange biler hadde blåmerker på bakruta. Som vi husker, endte det med brakseier for de borgerlige. Resultatet ble den første rene Høyre-regjering i nyere tid. Willoch ble

statsminister, og Stavangers ordfører Arne Rettedal ble boligminister.

Ganske raskt skulle dette få store konsekvenser på boligområdet. Folk fikk for så vidt det de hadde bedt om. Det er jo ikke slik at man kan stemme Høyre og håpe på å få Arbeiderpartiets politikk. Nå ble champagnekorkene sprettet. Som kjent er det en øvelse som bare kan gjøres en gang.

En av de mange mytene som er søkt skapt, er at Willoch overtok et konkursbo i 1981, og at det var et skrikende behov for reformer på nær sagt alle områder.

Da regjeringen Harlem Brundtland gikk av, hadde Arbeiderpartiet hatt regjeringsansvar sammenhengende i 8 år. Like lenge som den rødgrønne under ledelse av Jens Stoltenberg, da den gikk av i fjor.

I historisk perspektiv representerer tidsrommet 1973-1981 en enestående reformperiode i vårt land. Viktige politiske oppgaver ble løst. Samlet gav dette de brede grupper av befolkningen i alle landsdeler en betydelig forbedring og utjamning i levevilkårene. Vi må dessuten huske på at dette var i en tid med store vansker i internasjonal økonomi.

Selv uten parlamentarisk flertall maktet regjeringen steg

for steg å gjennomføre programfestede reformer og samtidig legge grunnlaget for videre vekst. Hele tiden ble det lagt vekt på å spille sammen med fagbevegelsen. Det sikret medinnflytelse for medlemmene og gjennomføringskraft for regjeringen. Uten å få de ansatte med er det vanskelig å lykkes med reformarbeid.

I løpet av denne tiden var det også at grunnlaget ble lagt for en vellykket oljepolitikk. Økonomisk og sysselsettings-

messig ble virksomheten integrert i samfunnet slik at den er kommet hele befolkningen til gode. Gjennom oppbygging av lov- og regelverk, forvaltnings- og kontrollordninger og etablering av et eget statsoljeselskap ble virksomheten underlagt samfunnsmessig styring og kontroll. (Jeg viser i denne sammenheng til min artikkel i fjorårets historieårbok «Da olja kom til byen og Rosenberg».)

To sentrale aktører i det inntektspolitiske samarbeidet på 1970-tallet - finansminister Per Kleppe til venstre og lederen av Stortingets finanskomite Gunnar Berge til høyre. Foto: Arbeiderbladet / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

De fleste grupper fikk gjennom denne perioden en betydelig forbedring i sine disponible realinntekter (kjøpekraft), samtidig som det fant sted en klar inntektsutjamning.

Inntektsopptrappingen for jordbruket, som ble vedtatt av Stortinget høsten 1975, ble praktisk talt gjennomført. Det innebar en sterk forbedring i jordbruksbefolkningens levevilkår. Det var dette som fikk den legendariske NRK-

mannen Herbjørn Sørebo til å uttale at «Arbeiderpartiet nå har gjødsla landsbygda så sterkt at det veks opp høgrefolk der».

Fiskerinæringen fikk også bedre rammevilkår. Det bidro til å sikre bosettingen i kystområdene.

Inntektsutjamningen var dels et resultat av myndighetenes aktive medvirkning i inntektsoppgjørene og den skattepolitikken som ble ført.

Gjennom egne handlingsprogrammer for Nord-Norge og Vestlandet ble det sørget for å trekke distriktene med i velstandsutviklingen. Gjennom bedre regional balanse lettes også presset på byene og dermed boligmarkedene der presset er størst.

Arbeidsløsheten ble holdt nede til tross for lavkonjunkturer internasjonalt. Samtidig økte sysselsettingen meget sterkt slik at en

langt større andel av befolkningen kom i inntektsgivende arbeid. Særlig var økningen sterk blant kvinner. Det var i denne perioden det virkelig kom fart i barnehageutbyggingen. Uten det hadde det ikke vært mulig med så sterk deltakelse av både menn og kvinner i arbeidslivet.

Utdanningssektoren ble bygd ut. Alle fikk rett til

Gro Harlem Brundtland kom inn som et friskt pust i norsk politikk som miljøvernminister i 1974 og som nestleder i Arbeiderpartiet i 1975. Det ble fart i barnehageutbyggingen, og det ble lagt til rette for kvinnes inntog i arbeidslivet. Gro ble verdensberømt for sin kvinne-regjering i 1986. Foto: Sølve Harm / Arbark.

videregående utdanning etter grunnskolen. Antall studieplasser ved distriktshøgskolene og andre høyskoler ble økt. Universitetene fikk også et løft.

Det ble lagt opp til en ny kulturpolitikk, og bevilgningene til formålet økte betydelig. Miljøpolitikken fikk et gjennombrudd. Bevisstheten økte. Det kom nytt lovverk og ulike økonomiske ordninger som bygde opp under den nye politikken som ble satt i verk.

Reiulf Steen ble kjent som skolepolitiker gjennom sin ledelse av Steen-komiteen som foreslå rett til 3 års videregående utdanning for alle. Et kjempemessig steg for utjamning i mulighetene til utdanning. Han kunne den gang ikke bli statsråd i Kirke- og undervisningsdepartementet fordi han ikke var medlem av statskirken. Foto: Sølve Harm / Arbark.

I lokalforvaltningen ble det også gjennomført omfattende reformer for å styrke det lokale sjølstyret. Ordningen med egne valg til fylkestingene og etablering av fylkeskommunen slik vi i dag kjenner den, er fra denne tiden.

Demokrati i arbeidslivet ble også lovfestet i denne perioden. Dermed ble kapital og arbeid i større grad likestilt når det gjaldt rett til å bestemme på egen arbeidsplass. Den nye arbeidsmiljøloven, som kom til avløsning av den tidligere

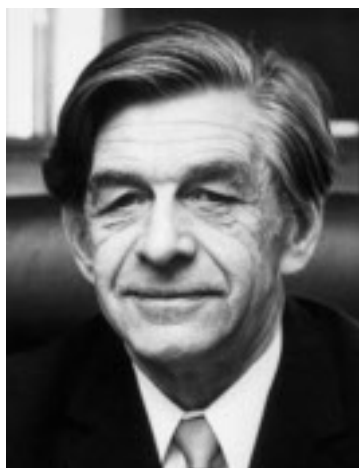
loven om arbeidervern, bidrar også til å sikre medinnflytelse på egne arbeidsforhold, samt at den sikrer et bedre arbeidsmiljø. Dette reduserer utvilsomt konfliktnivået på norske arbeidsplasser.

Innenfor helse-, sosial- og trygdesektoren ble det også gjennomført store forbedringer, selv om de strukturelle reformene er av senere dato.

I 1978 fikk vi den sykkelønnsordningen vi fremdeles har. Alle lønnstakere ble dermed sikret full lønn under sykdom. Om du blir syk, vil du likevel være i stand til å klare bokostnadene. Folk tør å satse på en god bolig når de har sikkerhet for å makte utgiftene også om en blir syk.

Den ulikhet som eksisterte på dette området, ble fjernet. Jeg husker godt fra min tid på Rosenberg hvor urettferdig vi syntes det var at de på kontoret hadde full lønn under sykdom, mens vi som var ute, og langt mer eksponert for å bli syke eller skadet, ikke hadde det.

Gjennom statens boligbanker og andre ordninger ble boligstandarden ytterligere forbedret. Boliginvesteringene ble holdt på et høyt nivå. En større andel av ressursene ble anvendt til å utbedre den eldre boligmassen og bedring av bomiljøene.

Kjøl Egeland var en garvet lokalpolitiker da han i 1976 ble Kirke- og undervisningsminister. Den gang hadde dette departement også ansvaret for kulturpolitikken. Det var Kjøl Egelands store lidenskap. I hjembyen Stavanger hadde han stått i spissen for en meget fremtidsrettet kommunal kulturplan
Foto: Sølve Harm / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Reformer, ja – men ikke rasering

Selv om det generelt sett stod godt til i Norge og norsk økonomi ved inngangen til 1980-tallet, betyr ikke det at det ikke var behov for endringer. Det ville ha skjedd også med en fortsatt Arbeiderparti-regjering. Også på det boligpolitiske feltet var det behov for enkelte tilpasninger. Men det er forskjell på å barbere seg og å skjære haka av seg. Den rasering Willoch la opp til, kan da heller ikke begrunnes i konkrete praktiske behov for endringer, men var

Olav Gjærevoll ble verdens første miljøvernminister. Tidligere hadde han vært sosialminister. Som professor i botanikk hadde han også spesielle faglige forutsetninger for å dekke dette feltet.
Foto: Ukjent / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

nok mer resultat av ideologiske overtoner inspirert av Ronald Reagan og Margaret Thatcher. Dessuten hadde Høyre andre mål for sin politikk. Om man ikke ønsker den store grad av utjamning i totale levevilkår som det har vært stor oppslutning om i det norske samfunnet, er det ikke overraskende at politikken legges om, hvilket Høyre til de grader gjorde da de tok over i 1981.

Prisreguleringsutvalget for fast eiendom

Det såkalte Prisreguleringsutvalget for fast eiendom, som hadde avgitt innstilling i 1980, viste seg å få stor innvirkning på regjeringen Willochs boligpolitikk. Det ble sakset begjærlig fra mindretallets forslag til avvikling av en rekke ordninger som skulle skjerme boligsektoren. Begrunnelsen var problemer med omgælder. Endringene gikk imidlertid vesentlig lengre enn hva formålet skulle tilsi.

Videre fikk vi endringer i pristakstsystemet for boliger. Beregningsgrunnlaget ble skrevet opp fra «historisk kostpris» til dagens byggekostnader. Det gikk som det måtte gå, pristakstene nærmest eksploderte. En rekke boliger ble fritatt fra takseringsplikt, og slik at boligkooperasjonen kom i en håpløs, klemt posisjon. Det viste seg snart at det ikke var mulig å opprettholde prisreguleringen bare for en type boliger.

Odvar Nordli - statsminister siste halvdel av 1970-tallet. På tross av mange tunge tak på det økonomiske området gjorde han et brakvalg i 1977. Sentral i utformingen av partiets regionalpolitikk tidligere på 1970-tallet - bl.a. som kommunalminister.
Foto: Joanna Butler / Arbeiderbladet / Arbak.

Da Tor Halvorsen gikk ut av regjeringen - for i 1977 å bli valgt til leder i LO - var en mer rettferdig sykelønnsordning noe av det han prioriterte aller høyest. Den gang var det offentlig ansatte og funksjonærer i det private som hadde en slik ordning. De som hadde større risiko for å bli skadet eller syke, hadde det ikke.
Foto: Svein Bakken / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Arbeidsmiljøloven som kom i 1977 representerte et stort fremskritt for norske arbeidstakere. Loven gikk lengre enn noe annet tidligere lovverk. Initiativet til loven ble tatt av regjeringen Bratteli i 1973. Kåre Halden kom til å stå meget sentralt i dette arbeidet: Først som LO-advokat og senere som ekspedisjons-sjef i den nyopprettede arbeidsmiljø- og sikkerhetsavdelingen i Kommunaldepartementet.
Foto: Arbeiderbladet / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Dagfinn Juel tidligere statssekretær for Einar Gerhardsen og embetsmann, var den store drivkraften bak reformen som førte til dagens fylkeskommuner, med direkte valg og beskatning. Før dette hadde mange forsøk på reformer blitt prøvd uten å lykkes. Juel skjønnte at en slik reform måtte forankres i de politiske partiene. Han la seg ut med enkelte fylkesmenn, men det brydde han seg ikke om.
Foto: Arbeiderbladet / Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

For å bevare en del av boligmassen til sosialt forsvarlige priser, foreslo Arbeiderpartiets medlemmer i prisreguleringsutvalget blant annet utvidede forkjøpsrettsordninger til boliger finansiert ved hjelp av offentlige

rentesubsidier og andre stønadsordninger. Utvalgets leder, vår egen Olav T. Laake, fremholdt, med tilslutning fra fem medlemmer, at resultatet av høyrefraksjonens forslag var økte boligpriser i pressområdene og store problemer for mange boligsøkende. Men disse forslagene vant ikke gehør hos den nydannede Høyre-regjeringen.

Som vi vet har tomteprisene stor betydning for boligkostnadene. For å sikre at det offentlige ikke skulle

betale for såkalt «samfunnsskapt verdistigning», fikk vi Ekspropriasjonerstatningsloven av 1973. Altså under regjeringen Bratteli. Korresponderende prisforskrifter for frivillig eiendomsoverføring ble også utformet.

Den nyoppnevnte Willoch-regjeringen satte i 1981 i gang

arbeidet med opphevelse av ekspropriasjonerstatningslovens sentrale bestemmelser. Grunneieren fikk utvidet adgang til å kreve dekket også samfunnsskapte verdier. Regningen for dette ble belastet boligkjøperne og andre som trengte byggegrunn.

Men det stoppet ikke her: Et annet alvorlig angrep på den sosiale boligmassen kom fra kravet om utvidet adgang til seksjonering. Dette innebar f. eks. at en leiegård med flere boliger kan deles opp slik at hver leilighet kan selges, belånes mv. Det dreide seg om en rent juridisk konstruksjon uten betydning for boverdien, og uten at det var nødvendig å gjennomføre forbedringer av boligen.

Arbeiderpartiet så farene ved seksjonering, og forsøkte i det lengste å holde igjen. Som årene har gått er ordningen blitt utvidet, og de innskuddsfrie leilighetene er blitt erstattet av kostbare selveierleiligheter.

I løpet av kort tid klarte regjeringen Willoch å rive ned svært mange av de verdiene som Arbeiderpartiet gjennom lang tid hadde bygget opp. Samfunnsskapte verdier ble realisert av den som var eier av en bolig på et tilfeldig tidspunkt. Boligprisene ble skrudd opp til et uakseptabelt nivå nærmest over natten.

Tiden kan ikke skrues tilbake. Den sosiale boligmassen slik vi kjente den fra store deler av etterkrigstida, forsvant som dugg for sol. Boligpolitiske forslag som tidligere kunne

være aktuelle, kan ikke lenger gjennomføres av hensyn til alle dem som har måttet innrette seg etter det nye prisnivået som ble skapt.

Nå skal vi være varsomme med å plassere hele ansvaret på Willoch. Også den politiske venstresiden må ta medansvar for utviklingen. Et urimelig lavt takstnivå framsto etter

hvert som urimelig. Noe større imøtekommenhet i reguleringen av takster og husleier kunne ha bidratt til mindre drastiske endringer.

Mange kriger mellom Høyre og Arbeiderpartiet om boligpolitiske spørsmål

Høyres angrep på den sosiale boligpolitikken etter at de vant valget og dannet regjering høsten 1981 er ikke det eneste eksemplet på at vi kriget på dette feltet. Dette har vært en gjenganger ved de fleste kommunevalg og stortingsvalg etter krigen.

Olav T. Laake var leder av prisreguleringsutvalget for fast eiendom
Foto: Arbark.

Vi hadde gjennom krigsårene pådratt oss et betydelig boligetterlep. I tillegg var det nødvendig så snart som mulig å bygge opp igjen produksjonsapparatet. Det trakk mye ressurser - både i form av arbeidskraft og materialer. Fast styring og streng prioritering var nødvendig. Det er ikke bestandig like populært. De som sitter med ansvaret, blir lett eksponert for kritikk.

Viktige instrumenter i boligpolitikken, som Husbanken,

boligkooperasjonen og en aktiv kommunal tomtepolitikk, ble lett mål for Høyres kritikk. De ønsket hele tiden mer markedsbaserte løsninger.

Ikke alt fungerte like godt. I de større byene var det vanlig å måtte vente i årevis for å få tildelt leilighet gjennom boligbyggelagene. I OBOS i Oslo vokste det fram en «adel» av de med fremsynte besteforeldre som hadde gitt dem medlemskap i dåpsgave. De mange som kom flyttende til byen var ikke i samme heldige situasjon. At det stod billige, prisregulerte leiligheter til disposisjon, er en myte. Mange måtte vente i årevis.

Som forsvarere av dette gjennomregulerte systemet – hvor berettiget det enn måtte være – kom Arbeiderpartiet og regjeringen på defensiven. Boligpolitikken var utvilsomt en viktig årsak til valgnederlaget i 1965.

Et paradoks er det at de virkemidlene Gerhardsen-regjeringen hadde nyttet seg av, ikke ble svekket ved denne korsveien. Det ble lagt opp til en aktiv tomtepolitikk, boligsamvirket fikk fortsette som før, bolig-lovene ble ikke svekket, og Husbankens rammer ble opprettholdt. Forklaringen ligger nok i at det ikke ble Høyre som kom til å bli sittende i førersetet etter den borgerlige valgseieren i 1965.

Per Borten ble statsminister. Han var jo en sterk forsvarer av samvirkeløsninger generelt - hadde ikke statsskrekke - og avviste angrepene på boligkooperasjonen.

Boligstrid i Stavanger med rikspolitiske overtoner

Fra 1. januar 1965 var den nye storkommunen Stavanger med Hetland og Madla etablert. Ved det ekstraordinære kommunevalget høsten 1964 fikk de borgerlige flertall, og Arne Rettedal ble storkommunens første ordfører.

Det boligpolitiske ordsiftet fra stortingsvalget i 1965 fortsatte og ble et viktig tema også ved kommunevalget i 1967. NRK Fjernsynet arrangerte en egen boligpolitisk debatt allerede på forsommeren 1967. Her var det taktiske opplegget fra regjeringspartiene å fremheve de borgerlig styrte kommunene – blant dem Stavanger – som mønsterbruk. Når den nye regjeringen – med Helge Seip som boligminister – fikk vansker med de brave valgløftene fra 1965, hadde det sin årsak i svak kommunal oppfølging i de arbeiderpartistyrte bykommunene. Stavanger – med Arne Rettedal i spissen – ble fremstilt som et mønsterbruk. Vi som bodde her visste at det ikke var sant. Selv om byutvidelsen åpnet nye områder for bygging, var en enda ikke kommet skikkelig i gang. Boligsituasjonen var vanskelig for mange også her i byen.

I denne situasjonen var det at redaktøren i Rogalands Avis Einar Olsen gikk til aksjon. Han hadde tiltrådt som redaktør etter at Peder Næsheim havnet på Stortinget i 1965. Einar ble betraktet som en av A-pressens mest talentfulle skribenter.

Dagen etter TV-debatten ble Einar Olsen bedt om å skrive en sirkulærartikkel om Høyres boligpolitiske «glansbilde» i Stavanger. Oppdragsgiver var Olav Brunvand, som var sjef for det som den gang het Arbeidernes Pressekontor. De holdt til i Folketeaterbyg-

ningen, like under kontorene til den mektige partisekretæren Haakon Lie på Youngstorget. Dette var politisk strategi av beste merke.

Avisfeiden varte gjennom hele valgkampen. Høyre i Stavanger gikk i forsvarsposisjon og tapte valget. Dette er den eneste perioden venstresiden har hatt flertall i Stavanger etter at vi fikk storkommunen. Arbeiderpartiet og SF (SV) fikk til sammen rent flertall, og Leif Larsen ble ordfører. Etter hvert ble det fart i boligbyggingen, men det forhindret ikke at Rettedal kom tilbake som ordfører etter kommunevalget i 1971.

Skattlegging av boliger – kilde til strid mellom Arbeiderpartiet og Høyre

Et annet område med til tider sterk uenighet mellom Høyre og Arbeiderpartiet er boligbeskatningen. Delvis er det avledet av ulikt syn på skatter og avgifter generelt. Velfungerende samfunn kjennetegnes av høyt skattenivå. Alle landene som ligger i øverste skikt når det gjelder velferd, er også de med høyest skattenivå.

Selv om skattene er til for å finansiere velferdsgodene, er det en takknemlig oppgave å angripe de enkeltvis. Arveavgiften - som ofte berører overføring av bolig - er et av mange eksempler. En av våre fremste skatteeksperter, professor Frederik Zimmer, uttalte i sin tid: «Når vi skattlegger inntekt som et menneske selv har tjent ved eget arbeid med opp til 50 % er det ingen opplagt sak at penger

man får i fanget skal være skattefrie». Vi ser nå også at formuesskatten kommer under press. Selv om hensynet til næringslivet er det som fremholdes i debatten, vil saken også ha stor betydning for mennesker for hvem boligen er den viktigste formuesgjenstanden. Vi ser også at eiendomsskatten, som er en kommunal skatt, også er om-

Hans Frette - her flankert av partiets nestleder Einar Førde og lederen Gro Harlem Brundtland. Før han kom på Stortinget i 1977, var Hans Frette en profilert ordfører i Sauda. Som stortingsrepresentant bemerket han seg som samferdselspolitiker. I flere år var han også leder i Rogaland Arbeiderparti. Foto: Steinar Saghaug

stridt. Et paradoks er det at Stavanger med høyreordfører har slik skatt, mens Sandnes med arbeiderpartiordfører ikke har slik skatt. Den såkalte stempelavgiften vi må betale ved omsetning av brukte boliger, er også hele tiden kritisert. Mange mener det fører til at boligen blir dyrere for den som skal kjøpe. Men det vet vi ikke. Like sannsynlig er det at den som selger må dele noe av gevinsten med det offentlige.

Mulighetene for å få til en fornuftig debatt om boligbeskatningen i Norge ble spolert i kommunevalg-kampen i 1971.

Bakgrunnen er som følger: Den daværende finansminister Ole Myrvold uttalte i et brev av 4. september 1970 til

pålegg til Riksskattestyret. De hentet inn opplysninger fra fylkesskattesjefene og ligningssjefene i Oslo og Bergen. Med bakgrunn i denne oversikten sendte Riksskattestyret 21. juni 1971 ut pålegg til ligningskontorene om å foreta en betydelig oppjustering av skattetakstene.

*Partileder Gro sjekker opp at Arbeiderpartiets medlemmer av Finanskomiteen utformer et skikkelig alternativ til Willochs opplegg".
Fra venstre: Gunnar Berge (fraksjonsleder), Hallvard Bakke, Arve Berg, Sigbjørn Johnsen, Sissel Rønbeck, Bjarne Mørk-Eidem, Brit Hoel (Jørgensen) og Torstein Moland (sekr.). Foto: Scanpix (Olav Urdahl/IVG)*

Riksskattestyret: «Man tillater seg å henstille til Riksskattestyret å medvirke til å søke å få hevet ligningstaksten for fast eiendom nærmere opp mot de virkelige salgsverdier i kommuner hvor undervurderingen er påtakelig, og særlig hvor takstene også relativt sett ligger under nivået i andre sammenlignbare kommuner».

Det kan ikke være tvil om at dette var å betrakte som et

Det var litt av en bombe å sende ut ved starten av en viktig kommunevalgekamp. Høyre og Kåre Willoch grep muligheten begjærlig. Ragnar Christiansen, som i mellomtiden var blitt finansminister, fant å måtte trekke rundskrivet tilbake.

I 1973 la boligbeskatningskomiteen, ledet av banksjefen i Stavanger Sparekasse Tor Sekse, fram en rekke forslag til

endringer i boligbeskatningen. Om verdsettingen av boligeiendommer uttalte komiteen at omsetningsverdien måtte være det prinsipielle utgangspunkt, men at det bør opereres med en sikkerhetsmargin i takseringsarbeidet.

Ulykken var at høsten 1973 var det stortingsvalg. Som ventet ble det ikke ørens lyd å få for en strengere og mer rettferdig boligbeskatning.

Bratteli-regjeringen tok saken fram på nytt i 1975.

Takseringssystemet ble noe bedret, men til kostnadene av en langt lavere boligskatt. Grunnen til at takstgrunnlaget var så betydningsfullt, var at boliger den gang ble prosentlignet. Inntekten ble påplussert 2,5 pst av takstgrunnlaget. Med store og tilfeldige variasjoner i takstene fra kommune til kommune, og sågar innenfor den enkelte kommune, ble da også den utlignede skatt på bolig til slutt svært urettferdig. Enden på denne visa ble at hele inntektsbeskatningen av egen bolig ble opphevet i 2002. Mange gledet seg over det. Men få tenker over at en med dette har skapt økt urettferdighet i forhold til de som må leie bolig. Et forhold som ytterligere forsterkes når man trekker inn effekten av rentefradraget.

Rentefradraget

Adgangen til å trekke fra gjeldsrenter i inntekten ved skattleggingen var et av de store stridstemaene på 1970- og 1980-tallet. Etersom vanlige husholdningers gjeldsrenter i hovedsak knyttet seg til boliglån, ble debatten om rentetak også en boligdebatt. Det var årsaken til at det politisk ble særdeles vanskelig å få gjort endringer. Her gikk vi alle på gummisåler.

En av grunnene til at retten til fradrag for gjeldsrenter ble fremstilt som uheldig rent fordelingsmessig, var den sterkt progressive skattleggingen vi hadde den gang. De med høy inntekt betalte 65 øre av den siste krona i skatt. Dermed fikk rentefradraget tilsvarende verdi. For hver krone i renteutgifter dekket staten 65 øre. For en med lav inntekt var det gjerne slik at vedkommende betalte 35 øre i skatt på den siste krona inntjent. Dermed ble verdien av fradraget heller ikke mer enn 35 øre. Den med høy inntekt betalte bare 35 pst. av renteutgiftene selv. Men en med lav inntekt kunne oppleve å måtte betale 65 pst. selv. Enkelte vil kanskje lure på hvorfor Arbeiderpartiet sammen med SV ikke fikk somlet seg til å gjøre noe med dette. De hadde jo sammen flertall på Stortinget i hele 8 år, fra 1973 til 1981.

Nå ble det gjort et hederlig forsøk. I den såkalte skatte-skissen som finansminister Per Kleppe la fram høsten 1979, ble det lansert et opplegg:

- En proporsjonal, ordinær inntektsskatt beregnet på grunnlag av nettoinntekt og med fulle fradrag for alle gjeldsrenter.
- En progressiv særskatt på høye inntekter beregnet av et bruttopreget inntektsbegrep uten fradrag for bl. a. gjeldsrenter.

I de regneeksemplene som ble presentert i dette opplegget, var det regnet med en skattesats på 33 pst. for den proporsjonale, (flate) ordinære inntektsskatten. Skissen medførte dermed en skattebesparelse på 33 pst. av de samlede renteutgifter, uavhengig av skatteyderens inntekt. Skatteyttere med små fradrag ville tjene på det nye systemet. De med store fradrag ville komme dårligere ut enn

etter gjeldende system. Ettersom de med størst inntekt vanligvis også hadde de største fradragene ville dette være langt mer rettferdig.

Hvorfor ble så dette ikke vedtatt? Vi hadde jo flertall sammen med SV. Problemet var at alle de borgerlige partiene og SV gikk i mot opplegget. Saken ble sendt ut

på ny ørkenvandring. Høsten 1981 kom Willoch. Derfra kunne vi ikke vente noe initiativ i denne saken. Tvert om, de utvidet adgangen til å trekke fra gjeldsrenter og økte gevinsten ved å gjøre det ytterligere lønnsomt for de med de høyeste inntektene.

Først etter regjeringsskiftet våren 1986 ble denne saken tatt opp igjen, og fordelene høyinntektsgruppene hadde, ble gradvis redusert. Men ettersom Arbeiderpartiet satt i en mindretallsregjering, var det grenser for hva vi kunne få gjennom i Stortinget.

I dag har vi fortsatt en ordning der gjeldsrentene kan trekkes fra, men gevinsten er den samme - 27 pst. for alle.

Prosentligningen av boliger er imidlertid opphørt. Det skjedde under Bondevik-regjeringen i 2002. Bolig skatt- legges meget gunstig i Norge. Det er jo hyggelig for oss som har bolig, men ikke for de mange unge som skal inn

på boligmarkedet. Gunstige skatteregler presser opp prisene både på nye og brukte boliger. Moralen er: For alle som ønsker en sosial boligpolitikk, er det viktig å argumentere helhetlig.

*Statoil har betydd enormt mye for utviklingen lokalt og nasjonalt. Sentrale aktører under 30-årsmarkeringen: Energiminister Einar Steensnæs i passiar med Arve Johnsen og oljedirektør Gunnar Berge. Tidligere statsråd Ingvald Ulveseth i bakgrunnen.
Foto: Harald Pettersen*